

МРІЇ ЗЛАМАНЕ КРИЛО

сценарій вечора-спогаду до дня народження Лесі Українки (1871–1913)

Учасники: 2 ведучі і Леся.

Поради щодо форми проведення вечора.

Дія відбувається на сцені чи в залі бібліотеки. Троє учасників розташовуються за 2-ма столами, окремо виконавиця ролі Лесі. На столиках квіти, портрет Лесі Українки, книги та інші видання, якими в ході вечора користуються учасники. Під час вступного слова ведучий представляє всіх учасників, а далі вони ведуть невимушену розмову. Її добре були б супроводити українською класичною музикою, особливо читання віршів, які додатково можна підібрати з публікацій. Епіграф можна використати у запрошенні для гостей вечора, або гарно оформити у вигляді поетичного гасла і прикріпити до завіси (якщо дія на сцені) та оформити плакат біля портрета поетеси.

До цього заходу пропонуємо наступні назви виставок: «Джерела безсмертного слова», «Поетеса зламу століть», «Лесин дивосвіт», «Криниця творчої снаги», «Народною творчістю натхненна».

Епіграфи-цитати з творчості Лесі Українки:

«Вільні співи, гучні голоси, В ріднім краю я чути бажая»;

«Ти душу дав мені, як гострий ніж дає вербовій тихій гілці голос».

1 ведучий: Ружею і барвінком завітчують сліди дорогої людини в українських народних піснях. Ружею і барвінком оповита пам'ять про нашу Лесю Українку. Та чи всі її стежки й дороги далекі по інших краях вже вивчено? Ще так багато таємниць у бурхливому, динамічному, мандрівному житті поетеси не розгадано.

2 ведучий: Лесю Українку славетну й улюблену письменницю нашого народу, феноменальну жінку у світовій культурі – можна охарактеризувати її ж поетичним образом – «світло нагірне». Нагірною проповіддю було її слово, що будило з алергійного сну націю й вселяло віру й надію в її духовні сили.

1 ведучий: Але якою була поетеса зблизька – як людина, як член сім'ї, удома, в найближчому оточенні?

2 ведучий: Линула душею вона, до рідного краю, до свого саду й батьківського дому після захоплюючих, але втомливих і болісних блукань по трьох континентах світу: Європі, Азії та Африці. А особливо у той час, коли догорало її тіло й уся вона перетворювалась у вогонь, у племін духовності, коли від життя, яке спрагло любила, хоч у ньому «щастя і горе так божевільно сплелися», переходила у легенду й безсмертя.

1 ведучий: З високостей пташиного польоту душа Лесина огортає зором простір, який дедалі все звужується для приземлення:

Чи се Україна?

Так, се Україна... Он і садок,
батьківська хата і луки зеленії,
темнії вільхи, ставочок із ряскою,

Так, се Україна...

Можна спинитись... годі блукання...

Все буде добре... Рідний мій край
вкупі зі мною одужав від злигоднів,
небо не хворе, не плаче, не хмуриться,
люди веселі і я... не будіть...

Все буде добре...

2 ведучий: Ці тихі добрі слова сну-мрії укладаються у своєрідний заповіт, де нема жодного слова, про величний пам'ятник – монумент собі, а благословення рідному краю, мрія, аби у ньому люди веселими стали. А ще віра у своє пророцтво. Рідним краєм для поетеси була вся Вітчизна-Україна, але починалася вона з Волині. Так, коли перед Лесею стала альтернатива, їхати до Києва чи Гадяча, вона признається матері:

Леся: «Скучаю я не за Києвом, а за своєю родиною, за вами, і за доброю нормальною роботою, і, може, багато за чим, чого в Києві нема. Вас я побачу в Гадячі, робота вернеться мені (більш-менш) з фізичною рівновагою, а все інше... чи не краще не думати про нього? Так, справді, якби думка слухала наказу! Властивий найрідніший для мене край – Волинь».

1 ведучий: Волинь, Волинське Полісся – осередок батьків у Колодяжному рано стали для Лесі Українки «втраченим раєм», адже хвороба прирікала дівчинку ще юною на розставання з рідними сторонами, на вигнання в далекі, не раз зовсім чужі краї.

Леся:

Прощай Волинь, прощай рідний куточок,
Мене від тебе доленька жене,
Немов од дерева одірваний листочок...

2 ведучий: Такі прощальні ностальгійні співи бриніли в її душі кожен раз, як подавалась вона, як та пташка, у вирій, гнана осінніми холодними дощами й колючими зимовими вітрами. «Околиці рідні», де «скрізь квіти, ряст, ясна роса», згадає Леся під час своєї першої в житті «подорожі до моря», до великого міста Одеси («В магазині квіток»).

1 ведучий: Писатиме ж вона, що в неї вдача волинська і душа лісова. Любила вона не тільки поліську природу а й людей цього краю, їх мову.

2 ведучий: У волинсько-поліському оточенні лісів і гаїв, у багатолюдній здруженій сім'ї з її високорозвиненими родинними почуттями осягала поетка рівновагу духу, про що не раз засвідчувала в листах, коли допадалася, нарешті, після своїх мандрів до рідної домівки.

Леся: «Я дуже рада, що я вдома, і тепер мене зовсім не бере охота гнатись на шторм вітрів».

1 ведучий: Це лист від 12 травня 1891 р. з Колодяжного і того ж року восени батькові вона пише:

Леся: Не міг ти мені зробити ліпшої втіхи, як от що мене кличеш додому. Мені вже обридли ці юго-восточні сторони і от тепер це все одно, якби ти мені подарував рік зсилки. Дуже хочеться, додому, до тебе, «на тихі води, на ясні зорі», все здається, що там скоріш минеться моя втома і сей змінливий стан то кипіння, то замерзання, в якому постійно перебуваю».

2 ведучий: Це – лист до матері з Ялти 14 червня 1898 року.

1 ведучий: Хронологія перебування Лесі Українки в Колодяжному охоплює 26 років – з 1882 по 1907. Вона позначена коротшими чи довгими антрактами – виїздом письменниці до Луцька, Києва, Гадяча, Одеси, у Крим, до Варшави, Берліна, до Петербурга. Тарту, Риги, Мінська, в Італію, у Швейцарію, на Кавказ і в Єгипет та в інші краї і міста.

Леся: «Моя адреса: Ковель Волинської губернії, с. Колодяжне. До нашого села від двірця треба їхати 7 верст, а переїзд сей хай Вас не турбує, бо тепер, як знаємо, коли прибудете, то вишлемо коні на двірець».

1 ведучий: Так писала Леся своїм друзям. Тут, на Ковельському вокзалі, на волинську землю вперше ступала нога Івана Франка, Миколи Лисенка, Михайла Старицького, Оксани Стешенко, Людмили Старицької-Черняхівської, які приїздили до Косачів у Колодяжне. З цього вокзалу виїздила у світ широкий і сама Леся Українка.

2 ведучий: Колодяжне Косачівське, тобто їхнє дворянське гніздо, почало будуватись років за три до переселення сім'ї з Луцька. На час переїзду (1882 рік) там уже був новий будинок. Ось як Варвара Дмитрук запам'ятала приїзд Косачів до їхньої села.

1 ведучий: «Селом пішла чутка, що приїжджають пани. Це було в суботу, а в неділю зранку ми нетерпляче вибігали на шлях дивитися: чи не їдуть. Десь аж ополудні в село в'їхала одкрита парокінна коляска й попрямувала до садиби. Коли коляска спинилася, з неї зіскочили хлопчик і дівчинка, а слідом вийшли чоловік і одягнена в широку чорну сукню пані. Всі разом чемно поклонися селянам, дали нам по цукерці, а тоді пан і мовить: «Покажіть нам, де тут є курна хата». Мати показала на нашу хату. Подивилися на цю хату Косачі, вислухали материні жалі, а далі й кажуть: «Знаєте що, Федосько, відпустіть до нас одну дівчинку», – і глянули на мене. Злякалася я, вчепилася в материну спідницю. А панночка підійшла, простягнули руку: «Будьмо знайомі, я Леся». Таке було моє перше знайомство з Лесею, яке тривало потім без малого років п'ятнадцять.

2 ведучий: Так одинадцятирічна Леся опинилася у новій цікавій оселі у привабливому оточенні лісів і гаїв. У Колодяжному маленька Леся таємно від батьків бігала самотою у місячні ночі до лісу на зустріч з Мавкою. І зрозуміло, часто бігала до лісу вдень. Вона всотувала в себе красу лісу, його весну, літо й осінь. Може, у самотніх мандрах тих виношувала в душі майбутніх персонажів Лісової пісні?

1 ведучий: Лежала десь на поляні у лісі Леся Українка і слухала шум. Її ескіз «Чотири казки зеленого шуму» закінчується діалогом матері з дочкою: – Нудилась, бідна дитина моя!

Леся: Ні, мамочко, я лежала, слухала, як дерева шуміли. І весну теж слухала.

(«Стояла я і слухала весну, весна мені багато говорила...» (бажано прочитати повністю)).

2 ведучий: Весняні пташині співи настроювали її на мажорний лад.

Леся: «Я вже давно не бачила справжньої весни, і мені здається, що так багато зозуль, як сей рік, ще ніколи не було. Через те я, хоч і не дуже часто, приходжу в оптимістичний настрій, і тоді мені своє і чуже життя кращим здається».

1 ведучий: «Сей рік» – то був 1892 рік, і ще конкретніше – початок травня у Колодяжному. У Колодяжному жили «два шуми», дві музики – з одного боку шум лісів і гаїв, солов'їні співи, кування зозуль, а з другого – з вікон Косачівського будинку лунав людський гомін – співи й звуки фортепіано. Ця «божественна матерія», що «душу куражить», майже постійно наповнювали Лесину домівку. У сім'ї любили пісню. І хоч не кожен володів добрим голосом, але слух багато хто мав, у тому числі Леся.

2 ведучий: І Леся вважала, що з неї був би кращий музикант, ніж поет, коли б не лиха доля. Туберкульоз кісток руки позбавив дівчину на певний час змоги грати на фортепіано. Прощаючись з улюбленим музичним інструментом, написала вона задушевну елегію «До мого фортепіано».

Розставання з фортепіано було цілою драмою для дитини такої вразливої душі, як Леся.

Леся:

То ж, при тобі, мій друже давній,
Пройшло життя дитячеє моє... *(читати вірш до кінця)*

1 ведучий: Десь затаївшись У куточку, коли грали інші, дитина ридала. Друг фортепіано був резонатором її душі.

2 ведучий: Про музичне обдарування найстаршої сестри, про її любов до музики, її музичний світ оповідає Ізидора Петрівна Косач (сестра Лесі): «Не всі, хто знав Лесю-поетесу, письменницю, знають, яка то була ще й в інших багатьох відносинах виключна, особлива, щедро природою обдарована людина. Наприклад, Леся мала неабиякий хист до малювання і музики, та той хист, на жаль, їй не судилося розвинути через хворобу, з нею Леся боролася роками. Проте, її гра на п'яно була... дуже хороша. Грала вона гарні класичні речі, або народні українські пісні, у виконання яких вкладала багато душі і почуття».

1 ведучий: Музику Леся Українка «животворила» – живописала й словом. Зокрема, у її фрагменті «голосні струни» відтворені музичні настрої й музичні образи, які опановують збентежену до глибини душевних струн героїню – кривджену природою, але прекрасну як особистість дівчину Настю.

2 ведучий: Будинком музики в Колодяжному був Лесин «білий» домок. Там, у цьому храмі творчості, стояло у великій шані, фортепіано у блакитній кімнаті. Дбайливий батько не раз приходив заганяти дочку вогнепоклонницю до сну, вважаючи отакий спосіб життя її, як і Олени Пчілки – «літературних ентузіасток» – шкідливим для здоров'я.

1 ведучий: Ліс, гай, сад наступали на будинки Косачів у Колодяжному. А одне дерево переселилося навіть у коридор – липа. Її не сміли зрубати, зробили вихід на свободу у даху.

2 ведучий: Уже у своєму першому друкованому вірші «Конвалія» виступає юна авторка на захист природи, на оборону «конвалії білої», якій людська рука «віку вкоротила». Культу дерева, квітки у Косачів полягав не лише у пасивному спогляданні краси природи, в її охороні, а й у постійному насаджуванні рослин. Квітка у творчості Лесі Українки виростає до багатогранного символу, почуття природи, зростається з почуттям патріотичним.

Леся:

Мені була б не для забави, квітка,
я бачу в ній життя і волі образ
і краю рідного красу.
Для мене куточок то й,
де б посадив я квітку
здавався б цілим світом...

Так поважно Лесиними словами трактує квіти Степан, герой драми Лесі Українки «Бояриня». Таке ставлення до рослин і в Лесі Українки.

1 ведучий: У родині розуміли виняткову обдарованість Лесі. Але сама вона з радістю виконувала всі родинні обов'язки й роботи, а також вимагала рівномірного розподілу коштів на кожного члена сім'ї, відмовляючись навіть від додатків на її лікування.

Леся: Тільки все-таки я ніколи не ставила себе ні центром світу, ні центром нашої сім'ї, а через це прошу обговорювати програму мого лічення, беручи на увагу загальний бюджет і загальні потреби та порядок життя нашої родини, не приносячи жертв. Я не хочу приймати їх від інших.

1 ведучий: Порядок життя родини Косачів полягав, між іншим, у тому, що дворянські діти виростили не білоручками, а скоріше мали золоті руки. не цуралися жодної праці, були подібні до тих невсипущих бджілок, які гуділи в садибі і яких так любила Олена Пчілка. Тож коли не було економки у дворі, її функцію перебирала на себе Леся.

1 ведучий: Зображення колодяженського життя серед краси і дарів природи виглядало б надто ідилічним, коли б не згадати ті фізичні муки (Леся вживала поліське мелодійне слово на означення хвороби – «остогнота»), які терпіла у цьому райському благословенному закутку наша Леся. А втім «стогнота» – не те слово. На людях вона не стогнала й не плакала, – «бо й такі бувають рани, що нема на них бальзаму, окрім панцира міцного».

2 ведучий: Тим панциром її була твердість духу, «Щоб не плакати – я сміялась». Так було ще в дитинстві, коли дівчинка десь необачно впала, коли їй боліло. Так і пізніше було, коли їй доводилося місяцями лежати у «легких кайданах», з прив'язаною до ліжка ногою в гіпсі.

1 ведучий: Ось їй вже 19 років. Колодяжне. Квітень. Вона прикована ланцюгами хвороби й приречена на нерухомість. Але пише жартівливого листа до брата. Це справді таки сміх крізь сльози:

Леся:

В лихім гуморі муза
Так само, як і я,
Прив'язана за ногу
Фантазія моя.
Вернусь на ґрунт «реальний»,
До ближніх, власних справ;
Учора мене папа
Як слід у шори вбрав!
Вночі тепер сплю мало.
А ледве сліз не ллю,
А вдень зо всієї сили
Об землю лихом б'ю...

2 ведучий: І кінець травня того ж року. Знову лист до брата з Колодяжного.

Леся: Позволь при сій нагоді навести тобі цитату з мого нового безнадійно-надійного вірша:

Я нагору круту крем'яную
Буду камінь важенький здймать.
І несучи вагу ту страшную
Буду пісню веселу співать...

2 ведучий: Це – програмний вірш Лесі Українки. Її кредо і гімн оптимізму. Це її знамення.

1 ведучий: З «гордим розпачем переборювала поетеса фізичні болі, компенсувала свою фізичну нерухомість динамікою уяви, знаходила в собі те щось більше за нас». Вона ніяк не погоджувалася з рецептами «перетворитися в рослину», як радив їй варшавський лікар.

2 ведучий: Інтелектуальне життя Лесі Українки в Колодяжному проходило різні етапи. Залежно від її віку, й розвивалося паралельними лініями. Тут навчали й виховували її батьки і вчителі, а вона у свою чергу майже одночасно передавала свої знання молодшому за неї поколінню Косачів.

1 ведучий: Про навчання Лесі Українки не маємо достатньо матеріалів аби відтворити його процес день за днем, рік за роком. Можна метафорично сказати, що вона вчилася у трьох університетах: у волинському домашньому і сільському, у київському теж домашньому, врешті «школою і храмом» назвала «чужу й рідну» для неї хату в Софії – домівку Михайла Драгоманова. Говорила Леся Українка чотирма мовами.

Леся: Дипломів у мене жодних нема. Чи досить просто знати чотири європейські мови порядно, щоб могли знайти собі хоч приватний заробіток, не рахуючи на патріотизм роботодавців? Французьку і німецькі мови я знаю далеко порядніше, ніж звичайно знають «перші учениці» різних гімназій та інститутів в Росії. Англійську знаю теоретично – і можу без словника перекладати з неї. Наскільки я знаю українську зважте самі.

2 ведучий: Це було у 1903 році. Знання десятка мов стало в'язкою чарівних ключів до скарбниць всесвітньої культури. Приголомшує той грандіозний план перекладу світової художньої літератури, який складає

вісімнадцятирічна дівчина у поліській глушині. Колосальну й всеохоплюючу програму перекладу світової літератури накреслила Леся у Колодяжному. Це – документ ерудиції вісімнадцятирічної дівчини.

1 ведучий: Осередком її політичного виховання став Київ. Хвилі визвольного руху напливали і в Колодяжне. У домі Косачів в тайниках переховувалася заборонена література. Будинок Косачів у Колодяжному не раз обшукувала поліція. Вочевидь, зі страхом за цю літературу зв'язаний, крім особистих мотивів, останній приїзд Лесі зимою 1907 року.

2 ведучий: У ніч з 17 на 18 січня 1907 року царська поліція зробила докладний обшук на Київській квартирі Косачів. Лесею Українку та її сестру Ольгу заарештовано (на одну ніч). На квартирі знайдено 121 брошуру соціалістичного змісту, які належали Миколі Косачу. За Лесею Українкою був встановлений нагляд, і навіть для поїздки в Колодяжне вона змушена давати заяву поліції.

1 ведучий: У Колодяжному Леся намагається багато працювати. Усе, що вона написала у зв'язку з Волинським Поліссям, можна поділити на дві групи: твори з поліським локальним колоритом і твори на різні теми, що постали у Луцьку, чи у «білому», чи то у «великому» домі в Колодяжному. виношені в гаях та лісах волинських – їх приблизно 80 творів.

2 ведучий: Творчість Лесі Українки настільки багатогранна й плідна, що іноді навіть не віриться, що здійснитися вона могла пером жінки, яка прожили лише сорок дня роки. У спадок майбутнім поколінням поетеса передала велику мудрість справжньої любові до України, яку вона пронесла через усе своє життя. У циклі «Сім струн» своєрідний заспів до всієї творчості, поетична програма авторки. Її пісня по світі широкому... буде літати, буде шукати за синім морем, за горами, у чистому колі долі, долі Батьківщини.

Леся:

І, може, тоді завітає та доля жадана
До нашої рідної хати,
До тебе, моя Україно мила, кохана.

Моя безталанная мати.

Підготовлений головним бібліотекарем від. наук.-метод. роботи і соціолог. досліджень Кіровоградської ОУНБ М. С. Охріменко (Кіровоград, 2001. – 9 с.).

Джерело:

http://libportal.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=99&Itemid=55